

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра суспільних дисциплін

07-03-322М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять та самостійного
вивчення навчальної дисципліни
«Психологія адиктивної поведінки»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Психологія»
спеціальності 053 «Психологія»
денної і заочної форми навчання

Рекомендовано науково-методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 1 від 02.09.2021 р.

Рівне – 2021

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійного вивчення з навчальної дисципліни «Психологія адиктивної поведінки» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою Психологія спеціальності 053 «Психологія» денної і заочної форми навчання [Електронне видання] / Ставицька О. Г. – Рівне : НУВГП, 2021. – 44 с.

Укладач: Ставицька О. Г., кандидат психологічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Схвалено на засіданні кафедри суспільних дисциплін.
Протокол № 1 від 26 серпня 2021 року.

Відповідальний за випуск Олексін Ю. П., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри суспільних дисциплін.

Керівник групи забезпечення
спеціальності 053 «Психологія»

Ставицький О. О.

© Ставицька О. Г., 2021
© Національний університет
водного господарства та
природокористування, 2021

ЗМІСТ

1	Вступ	4
2	Методичні поради для роботи над дисципліною	7
3	Міждисциплінарна інтеграція	7
4	Тематичний зміст дисципліни	9
5	Теми семінарських занять	12
6	Плани семінарських занять	13
7	Завдання для самостійної роботи	28
8	Методи контролю	32
9	Питання до модульного контролю	35
10	Рекомендована література	40
11	Інформаційні ресурси	43

Вступ

В сучасних умовах активного входження України в європейський освітній простір гостро актуалізується потреба модернізації освітньої системи, зокрема в контексті профілактики адиктивної поведінки молоді, поширення і прояв якої не тільки становить загрозу духовному і фізичному здоров'ю особистості, а й є одним із показників соціальної деградації українського суспільства. Вивчення цієї проблеми безсумнівно потребує, насамперед, визначення її місця у системі координат більш широкого соціального змісту. Такими, на нашу думку, є проблема нормативної поведінки соціалізованого індивіда, особистості в суспільстві. Занепокоєння викликає поширення у соціумі «традиційних» форм адиктивності (тютюнопаління, алкоголізм, наркоманія), виникнення її нових форм (Internet-адикція, ігроманія та ін.). З огляду на це постає завдання підготовки майбутніх фахівців, які володіють ґрунтовними знаннями з профілактики адиктивної поведінки, уміннями доцільно застосовувати специфічні заходи первинної профілактики, реалізовувати профілактичну функцію психодіагностичної, соціально-педагогічної роботи і професійного партнерства між усіма суб'єктами соціального виховання, прагнуть до професійного розвитку, саморозвитку і самореалізації.

Людина як особистість формується під впливом системи соціальних відносин, у яку вона включена; цей процес детермінується сукупністю соціальних норм, чинних на даний момент у суспільстві. Основні положення щодо підготовки фахівців психологічної та соціально-педагогічної діяльності до профілактики адиктивної поведінки знайшли відображення в Законах України «Про вищу освіту» (2014), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Державній національній програмі «Освіта. Україна ХХІ століття» (1993), «Про соціальні послуги» (2003), «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2001), «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні» (1993).

Адиктивна поведінка особистості, як одна з форм деструктивної поведінки, набула в останні роки масового характеру і стала центром уваги соціологів, психологів, медиків, працівників правоохоронних органів та громадськості.

Метою вивчення курсу є засвоєння студентами знань з питань етіології, патогенезу, клінічних проявів хімічних та нехімічних залежностей, оволодіння методами ранньої діагностики та профілактики адиктивної поведінки для забезпечення професійної компетентності майбутніх психологів.

Завданням курсу є ознайомлення студентів з поняттями, термінологією, клініко-феноменологічними проявами основних видів хімічних та нехімічних залежностей, з основними психологічними та нейрофізіологічними механізмами формування залежностей; із загальною структурою психопрофілактичних підходів до попередження розвитку залежностей та їх подолання; формування у майбутніх спеціалістів розуміння напрямів застосування теоретичних знань у практичній діяльності; розглянути підходи та методи психологічної корекції залежних.

Предметом «Психології адиктивної поведінки» є вивчення психологічних механізмів виникнення адиктивної поведінки; розгляд чинників формування адиктивної поведінки; вивчення методів психологічної діагностики залежних розладів та формування уявлення щодо функціонування основних видів адиктивної поведінки.

Методологічну основу складають концептуальні підходи до вивчення проблеми адиктивної поведінки, що широко обговорюються в сучасній науковій літературі. Загальні питання формування адиктивної поведінки, її попередження, лікування й реабілітації осіб із залежністю представлені у працях А.Єгорова, Є.Змановської, Л.Леонової і Н.Бочкарьової, Ц.Короленка, В.Менділевича, Н.Дмитрієвої, С.Смагіна, О.Симатової та ін., питання соціально-педагогічної профілактики адикцій розкриті в публікаціях Н.Зобенько, Н.Максимової, В.Оржеховської, О.Пилипенка, С.Толстоухової та ін.

Вивчення навчальної дисципліни «Психологія адиктивної поведінки» спрямовано на формування у здобувачів вищої освіти таких компетенцій:

Загальні компетенції:

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові компетенції:

ФК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

ФК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

ФК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

ФК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

ФК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

Очікуванні результати навчання: вивчення студентами навчальної дисципліни «Психологія адиктивної поведінки» передбачає такі програмні результати:

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПР10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

Знання, засвоєні в межах зазначеної дисципліни, будуть використані для розширення власного та професійного світогляду.

2. Методичні поради для роботи над дисципліною

Зміст навчальної дисципліни реалізується опануванням трьома основними блоками: теоретичним, практичним та блоком завдань самостійної роботи.

Напрямами самостійної роботи з вивчення курсу є: вивчення окремих тем та питань, підготовка запланованих виступів та презентацій, підготовка до семінарських занять, дослідницька робота.

Для розуміння студентами змісту курсу, системи роботи на семінарських заняттях та самостійного вивчення, форм поточного й підсумкового контролю ці методичні вказівки містять програму навчальної дисципліни, теми і плани семінарських занять, теми самостійної роботи та вимоги до звіту про її виконання, індивідуальні завдання, питання до модульного контролю, рекомендовану літературу, інформаційні ресурси.

Для успішної підготовки до семінарського заняття розділ «Плани семінарських занять» містить тему, вид семінарського заняття, методи, які будуть застосовуватись в процесі проведення семінару, мотивацію навчання, мету, актуалізацію опорних знань, план, основні поняття, зміст узагальнення вивченого, завдання для підготовки до семінарського заняття, контрольні запитання до теми та літературу з вказівкою сторінок вивчення відповідної теми.

З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, студентам пропонуються методичні рекомендації з опрацювання конспекту лекцій та першоджерел, рекомендованої літератури та контрольні запитання для самоперевірки.

3. Міждисциплінарна інтеграція

Попередні (забезпечуючі) дисципліни: загальна психологія, соціальна психологія, диференціальна психологія, вікова психологія, патопсихологія, психологія конфлікту, психодіагностика, психокорекція.

2. Наступні дисципліни ті, що забезпечуються: психологія інвалідності, арт-терапія, проєктивні методи дослідження особистості, кризова психологія.

3. Внутрішньопредметна інтеграція (між темами даної дисципліни): принцип контрастуючих пар.

4. Тематичний зміст дисципліни

Модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Тема 1. Теоретичні аспекти адитивної поведінки

Психологія адиктивної поведінки як міждисциплінарна галузь наукового знання. Предмет, мета, завдання дисципліни. Групи різновидів адиктивної поведінки. Концептуальні моделі походження залежної поведінки. Поняття про поведінкову норму і патологію. Підходи до оцінки поведінкової норми, патології і девіацій

Тема 2. Адиктивна поведінка як форма девіацій особистості.

Взаємодія індивіда з реальністю і типи девіантної поведінки. Делінквентний тип девіантної поведінки. Патохарактерологічний тип девіантної поведінки. Психопатологічний тип девіантної поведінки. Оснований на гіперздібностях тип девіантної поведінки. Адиктивний тип девіантної поведінки.

Тема 3. Соціально-психологічні фактори ризику розвитку адитивної поведінки

Історико-культурні аспекти адитивної поведінки. Традиції використання психотропних речовин у Стародавньому світі. Психологічний зміст вживання психотропних речовин.

Характеристика стану зміни свідомості. Загальна характеристика факторів адиктивної поведінки.

Біологічні фактори. Роль спадковості у формування адитивної поведінки. Характеристика алкогольного синдрому плода. Сутність біологічної схильності до алкоголізму.

Психологічні фактори. Особистісні, вікові та гендерні передумови формування залежної поведінки. Вікові особливості підлітків як фактор виникнення потреби у психотропних речовинах. Поняття акцентуації характеру та їх роль у формуванні залежності від психотропних речовин.

Соціальні фактори. Роль макросоціуму та мікросоціуму у формуванні адиктивної поведінки. Стилі сімейного виховання.

Модуль 2 . АДИКТИВНА ПОВЕДІНКА ЗУМОВЛЕНА ХІМІЧНИМИ ТА НЕХІМІЧНИМИ ЗАЛЕЖНОСТЯМИ

Тема 4. Психологічні механізми формування хімічної залежності

Загальна характеристика і класифікація хімічної залежності. Етапи формування хімічної залежності. Основні нейрофізіологічні механізми формування залежності від психоактивних речовин. Біологічна схильність до алкоголізму та наркоманії. Зміст понять «Продром алкоголізму», «Алкогольний абстинентний синдром». Форми прояву та стадії розвитку алкоголізму. Механізми дії алкоголю на психіку. Характеристики особистості при алкоголізмі. Проблема підліткового та жіночого алкоголізму. Загальна характеристика нікотинової залежності. Стадії нікотинової залежності, їх тривалість та дози.

Тема 5. Наркоманія та токсикоманія: симптоматика, стадії та механізми виникнення.

Види наркотичних речовин. Механізми дії наркотичних речовин на психіку. Форми та стадії розвитку наркоманії і таксикоманії. Особливості залежності при вживанні різних наркотичних речовин: опійна наркоманія, залежність від транквілізаторів та снодійних засобів, залежність від стимуляторів, гашишна наркоманія, залежність від галюциногенів, інгаляторна токсикоманія.

Тема 6. Діагностика, профілактика та корекція адиктивної поведінки зумовленої хімічними залежностями

Методи діагностики адиктивної поведінки обумовленої хімічними залежностями: спостереження, бесіда, анкетування, опитування, проєктивні техніки. Особливості застосування діагностичних методик. Проблема профілактики вживання неповнолітніми алкоголю та наркотиків. Основні напрямки профілактики адиктивної поведінки. Зміст та форми превентивної освіти. Проблема співузалежнення. Основні ознаки співузалежності. Психокорекції на робота з сім'єю. Терапія співузалежності. Кризова інтервенція. Корекція рольової позиції дитини. Групова психокорекція. Психокорекційна робота з підлітками.

Тема 7. Основні види нехімічних залежностей симптоматика, стадії та механізми виникнення.

Проблема харчових залежностей. Загальні та специфічні критерії харчових залежностей. Основні види харчових залежностей нервова анорексія і нервова булімія та їх особливості.

Загальна характеристика сексуальних адикцій. Види сексуальних залежностей та їх характеристика. Фетишизм, екстібіціонізм, вуайеризм, педофілія, садомазахізм та інші.

Сутність комунікативних залежностей. Фанатизм та його види.

Проблема ігрової залежності. Характерологічні та особистісні властивості гемблерів. Стадії формування залежності від гри.

Тема 8. Психологічні основи технологічних адикцій

Поняття професійної та функціональної надійності особистості. Професійна надійність. Адаптивні можливості особистості. Можливі варіанти стереотипних форм поведінки. Розробка і побудова шкали індивідуальної екстремальності та коефіцієнта індивідуальної успішності. виконання персоналом МНС.

Тема 9. Соціально прийнятні форми нехімічних залежностей

Сутність «соціально прийнятних» форм нехімічних залежностей. Загальна характеристика працеголізму. Психологічний портрет працеголіка. Типи працеголіків. Характеристика спортивної адикції.

Адикція до витрати грошей та її критерії. Позитивні та негативні сторони релігійної адикції.

Сутність адикції стосунків. Сутність поняття сталкерство. Загальна характеристика та прояви залежності від кохання.

5. Теми семінарських занять

№ з\п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Теоретичні засади психології адитивної поведінки	4	2
2	Тема 2. Алкогольна залежність: симптоматика, стадії та механізми виникнення	4	2
3	Тема 3. Наркотична залежність	4	2
4	Тема 4. : Діагностика, профілактика та корекція адиктивної поведінки зумовленої хімічними залежностями	6	2
5	Тема 5. Залежність від деструктивних культів	2	
6	Тема 6.. Основні види нехімічних залежностей: симптоматика, стадії та механізми виникнення	2	
Разом		22	8

6. Плани семінарських занять

Змістовий модуль I

Семінарське заняття №1.

Тема: Теоретичні засади психології адитивної поведінки

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета:

- *ознайомитись* з предметом, завданнями та історією психології адитивної поведінки.
- *знати:* предмет, завдання, систему і методи психології адитивної поведінки, історію розвитку психології адитивної поведінки
- *оволодіти:* знаннями психологічними механізмами формування, функціонування та розвитку психічних явищ, процесів, властивостей, виокремлювати причини та фактори, що диференціюють характер їх індивідуального функціонування та розвитку;.
- *вміти:* використовувати принципи наукового пошуку психології для аналізу проблем виникнення адикцій, їх динаміки, спілкування, міжособистісної та між групової взаємодії а також здатність використовувати теоретичні засади психокорекційної роботи.

Актуалізація опорних знань: запитання для вияснення рівня знань студентів із курсу загальної психології, антропології, диференціальної психології, соціальної психології, патопсихології.

План

1. Загальна характеристика адитивної поведінки, закономірності розвитку .

2. Етапи розвитку адитивної поведінки. Фактори, які провокують виникнення адитивної поведінки.

3. Особистісні та вікові особливості адитивних підлітків (акцентуації характеру, реакції підліткового віку, особистісні риси).

4. Поняття поведінкової норми та поведінкової патології. Підходи до їх диференціації.

Основні поняття теми: предмет дослідження, розвиток, людина, методи, особистість, адиктивна поведінка, девіантна поведінка, делінквентна поведінка, психопатологічна девіантна поведінка, патохарактерологічна девіантна поведінка,

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з тестами за темою.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Що таке адиктивна поведінка?
2. Дайте визначення поняттю «залежність» та охарактеризуйте ознаки залежності.?
3. Які основні мотиви особистостей, схильних до залежності?
4. Дайте характеристику соціальним факторам, які впливають на перехід адиктивної поведінки в хворобу.
5. Які біологічні та психологічні фактори впливають на формування адиктивної поведінки?
6. Розкажіть про вплив акцентуацій характеру та особливості формування адиктивної поведінки підлітків?

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи з презентацією в PowerPoint відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Еникиєва Д. Д. Популярные основы психиатрии. Д. : Сталкер, 1997. 432 с.
2. Кондрашенко В. Т., Чернявская А. Г. По лабиринтам души подростка. Минск : Вышэйш. шк., 1991. 70 с.
3. Личко А. Е. Подростковая психиатрия : руководство для врачей. Л. : Медицина, 1985. 416 с.

4. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков. Л. : Медицина, 1983. 255 с.

5. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. К., 2000. 200 с.

6. Москаленко В. Д. Зависимость: семейная болезнь. М. : ПЕР СЭ, 2008. 352 с.

7. Пятунин В. А. Психолого-педагогические особенности девиантного поведения : учеб. пособие. Ч. 3: Аддиктивное поведение и химическая зависимость. Магнитогорск : МаГУ, 2000. 182 с.

8. Руководство по аддиктологии / Под.ред. проф. В. Д. Менделевича. СПб. : Речь, 2007. 768 с.

Змістовий модуль II

Семінарське заняття 2

Тема: Алкогольна залежність: симптоматика, стадії та механізми виникнення

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета:

- *ознайомитись* з соціально-психологічними та біологічними передумовами формування алкогольної залежності.
- *знати:* особливості формування психічної та фізичної залежності, особливості розвитку абстинентного синдрому на нейрофізіологічному рівні, розглянути механізми їх розвитку та проаналізувати перспективи одужання людини зі сформованими проявами (психічною залежністю, фізичною залежністю, абстинентним синдромом).
- *оволодіти:* знаннями психологічними механізмами формування, функціонування та розвитку психічних явищ, процесів, властивостей, виокремлювати причини та фактори, що диференціюють характер їх індивідуального функціонування та розвитку;

- *вміти*: використовувати принципи наукового пошуку психології для аналізу проблем виникнення адикцій, проаналізувати причини виникнення співзалежності, охарактеризувати особистісні риси, характерні співзалежним особам, типи співзалежних та перспективи на одужання сімей зі співзалежністю від хімічної залежності.
- **Актуалізація опорних знань**: запитання для виявлення рівня знань студентів із курсу загальної психології, антропології, диференціальної психології, соціальної психології, патопсихології.

План

1. Основні нейрофізіологічні механізми формування хімічної залежності.
2. Класифікація стадій алкоголізму і основні клінічні закономірності захворювання.
3. Симптоми і синдроми при алкоголізмі.
4. Соматичні ускладнення алкоголізму.
5. Співзалежність: ознаки, причини, наслідки.

Основні поняття теми: алкоголізм, психічна залежність, фізична залежність, абстинентний синдром, зловживання алкоголем, побутове пияцтво, толерантність, алкогольні амнезії, істинні запої, псевдозапої, патологічний потяг до алкоголю, компульсія, обсесія.

Узагальнення вивченого: виконання практичних вправ, робота з тестами за темою.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

- I. З метою узагальнення, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Обґрунтуйте як формується хімічна залежність від психоактивних речовин на нейрофізіологічному рівні?

2. Охарактеризуйте стадії алкоголізму як наркологічного захворювання.

3. Опишіть основні симптоми та синдроми, які характерні для алкоголізму.

4. Розкрийте поняття «співзалежність».

5. Дайте характеристику основним типам співзалежних сімей.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи з презентацією в PowerPoint відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Алкоголь и потомство / В. А. Таболин, С. А. Жданова, И. Н. Пятницкая, Г. А. Урывчиков. М.: Высш. шк., 1988. 108 с.

2. Алкогольная и наркотическая зависимость у подростков: Руководство для медицинских и социальных работников / Бабюк И. А., Сосин И. К., Калиниченко О. Б., Селезнева Г. А., Воробьев А. Н. / И. К. Сосин (ред.), И. А. Бабюк (ред.). Донецк; Х. : Донеччина, 2004. 192 с.

3. Кондрашенко В. Т., Чернявская А. Г. По лабиринтам души подростка. Минск : Вышэйш. шк., 1991. 70 с.

4. Круглянский Виктор Феликсович. Наркомании и токсикомании у подростков. Минск : Вышэйш. шк., 1989. 95 с.

5. Леонгард К. Акцентуированные личности / Пер. с нем. В. М. Лещинская; Под ред. В. М. Блейхера. К. : Выща шк., 1989. 374 с

6. Личко А. Е. Подростковая психиатрия: Руководство для врачей. Л. : Медицина, 1985. 416 с.

7. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков. Л. : Медицина, 1983. 255 с.

8. Личко А. Е., Битенский В. С. Подростковая наркология : руководство для врачей. Л. : Медицина, 1991. 301 с.

9. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. М. Основы дитячої патопсихології : навч. посібник. К. : Перун, 1996. 464 с.

10. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. К., 2000. 200 с.

11. Москаленко В. Д. Зависимость: семейная болезнь. М. : ПЕР СЭ, 2008. 352 с.

12. Наркомании у подростков / В. С. Битенский, Б. Г. Херсонский, С. В. Дворяк, В. А. Глушков. К. : Здоровья, 1989. 215 с.
13. Немчин Т. А., Цыцарев С. В. Личность и алкоголизм. Л. : Изд-во ЛГУ, 1989. 191 с.
14. Островский Ю. М. Биологический компонент в генезисе алкоголизма / Ю. М. Островский, В. И. Сатановская, М. Н. Садовник. Минск : Наука и техника, 1986. 93 с.
15. Руководство по аддиктологии / Под.ред. проф. В. Д. Менделевича. СПб. : Речь, 2007. 768 с.
16. Смит Энн У. Внуки алкоголиков : Пробл. взаимозависимости в семье : кн.для учителя / Перевод с англ. Ю. И. Киреева. М. : Просвещение, 1991. 125 с.

Семінарське заняття № 3

Тема: Наркотична залежність

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета:

- ознайомитись з ознаками та клінічними проявами, які виникають при вживанні наркотичних речовин з характеристикою кожного етапу (I етап – експеримент; II – етап періодичного вживання; III – етап регулярного вживання; IV – етап нав'язливих ідей; V – етап формування психофізичної залежності) Проаналізувати причини вживання наркотичних речовин на кожному етапі.

- знати: особливості формування психофізіологічної залежності від наркотичних речовин. психічної та фізичної залежності, розглянути механізми їх розвитку та проаналізувати перспективи одужання людини зі сформованими проявами (психічною залежністю, фізичною залежністю)

- оволодіти: знаннями психологічними механізмами формування, функціонування та розвитку психічних явищ, процесів, властивостей, виокремлювати причини та фактори, що

диференціюють характер їх індивідуального функціонування та розвитку;

- вміти: охарактеризувати соціальну залежність від наркотичних речовин, як передумову розвитку наркоманії з соціально-психологічними та біологічними передумовами формування алкогольної залежності.

- **Актуалізація опорних знань:** запитання для вияснення рівня знань студентів із курсу загальної психології, антропології, диференціальної психології, соціальної психології, патопсихології.

План

1. Формування психофізіологічної залежності від наркотичних речовин.

2. Характеристика опіумної наркоманії. Ознаки вживання наркотичних речовин групи опіатів.

3. Зловживання препаратами коноплі.

4. Барбітуратова наркоманія.

5. Дія на організм психостимуляторів.

6. Вплив на організм галюциногенів і наслідки зловживання.

Рекомендована основна література

Основні поняття теми: наркоманія, наркотична речовина, зловживання наркотичними речовинами, психофізична залежність, опіати, галюциногени, барбітурати, каннабіноїди, психостимулятори..

Узагальнення вивченого: виконання практичних вправ, робота з тестами за темою.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Дайте коротку характеристику наркоманії, як соціально-психологічному явищу.

2. Охарактеризуйте кожен етап формування наркотичної залежності.

3. Дайте характеристику опійній наркоманії. По яким ознакам можна визначити, що людина вживає даний вид наркотиків?
4. Опишіть зловживання препаратами коноплі.
5. Охарактеризуйте дію на організм психостимуляторів.
6. Що таке барбітуратова наркоманія? Які її наслідки для людини?
7. Галюциногени, їх дія на організм.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи з презентацією в PowerPoint відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Алкогольная и наркотическая зависимость у подростков: Руководство для медицинских и социальных работников / Бабюк И. А., Сосин И. К., Калиниченко О. Б., Селезнева Г. А., Воробьев А. Н. / И. К. Сосин (ред.), И. А. Бабюк (ред.). Донецк; Х. : Донеччина, 2004. 192 с.
2. Бабаян Є. А., Гонопольский М. Х. Учебное пособие по наркологии. Москва : Медицина, 1982. 304 с.
3. Еникиева Д. Д. Популярные основы психиатрии. Д. : Сталкер, 1997. 432 с.
4. Иванец Н. Н., Винникова М. А. Героиновая зависимость. М. : Медпрактика М, 2001. 128 с.
5. Кондрашенко В. Т., Чернявская А. Г. По лабиринтам души подростка. Минск : Вышэйш. шк., 1991. 70 с.
6. Круглянский В. Ф. Наркомании и токсикомании у подростков. Минск : Вышэйш. шк., 1989. 95 с.
7. Личко А. Е. Подростковая психиатрия : руководство для врачей. Л. : Медицина, 1985. 416 с.
8. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков. Л. : Медицина, 1983. 255 с.
9. Личко А. Е., Битенский В. С. Подростковая наркология : руководство для врачей. Л. : Медицина, 1991. 301 с.
10. Максимова Н. Ю. Психологічні аспекти профілактики алкоголізму і наркоманії підлітків : методичний посібник. К. : ІСДО, 1995. 144 с.

11. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. М. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник. К. : Перун, 1996. 464 с.

12. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. К., 2000. 200 с.

13. Наркомании у подростков / В. С. Битенский, Б. Г. Херсонский, С. В. Дворяк, В. А. Глушков. К. : Здоровья, 1989. 215 с.

14. Пятницкая И. Н. Наркомании : руководство для врачей. М. : Медицина, 1994. 540 с.

Семінарське заняття № 4

Тема: Діагностика, профілактика та корекція адитивної поведінки зумовленої хімічними залежностями

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета:

- ознайомитись з методами та програмами (вільна дискусія, проєктивні малюнки, рольові ігри, психогімнастика, програма 12 кроків) групової психотерапії при хімічних залежностях та особливостями їх застосування у хворих на різних етапах залежності.

- знати: основні методи сугестивної психотерапії, охарактеризувати механізм їх дії та ефективність; замісної терапії охарактеризувати механізм їхньої дії на пацієнтів в подоланні хімічної залежності.

- оволодіти: знаннями формування психофізіологічної залежності від наркотичних речовин. психічної та фізичної залежності, розглянути механізми їх розвитку та проаналізувати перспективи одужання людини зі сформованими проявами (психічною залежністю, фізичною залежністю)

- вміти: застосовувати методи діагностики хімічної залежності, знати процедуру дослідження та зособливості їх застосування в роботі психолога

- **Актуалізація опорних знань:** запитання для виявлення рівня знань студентів із курсу загальної психології, антропології, диференціальної психології, соціальної психології, патопсихології.

План

1. Загальна характеристика методів діагностики адитивної поведінки зумовленої хімічними залежностями.
2. Специфіка антиалкогольної та антинаркотичної пропаганди.
3. Основні напрямки профілактики адиктивної поведінки.
4. Зміст та форми превентивної освіти.
5. Проблема співузалежнення. Ознаки та типи жіночої узалежненості.
6. Типи реакцій дітей на алкогольну ситуацію в сім'ї.
7. Психокорекції на робота з сім'єю.
8. Психокорекції на робота з підлітками.

Основні поняття теми: профілактика, гіпнотерапія, аутогенна релаксація, кодування, гіпнотерапія, емоційно-стресова терапія, сімейна психотерапія, замісні програми.

Узагальнення вивченого: виконання практичних вправ, робота з тестами за темою.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Охарактеризуйте основні методи групової психотерапії та специфіку їх застосування.
2. Дайте характеристику емоційно-стресовій терапії в подоланні хімічної залежності.
3. Обґрунтуйте ефективність застосування сімейної психотерапії в подоланні алкогольної залежності.
4. Опишіть основні замісні програми в подоланні хімічних залежностей.
5. Охарактеризуйте методики діагностики залежних станів.

Література:

1. Алкоголь и потомство / В. А. Таболин, С. А. Жданова, И. Н. Пятницкая, Г. А. Урывчиков. М. : Высш. шк., 1988. 108 с.
2. Алкогольная и наркотическая зависимость у подростков: Руководство для медицинских и социальных работников / Бабюк И. А., Сосин И. К., Калиниченко О. Б., Селезнева Г. А., Воробьев А. Н. / И. К. Сосин (ред.), И. А. Бабюк (ред.). Донецк; Х. : Донеччина, 2004. 192 с.
3. Бабаян Є. А., Гонопольский М. Х. Учебное пособие по наркологии. Москва : Медицина, 1982. 304 с.
4. Багучарова О. І. Здоров'я в структурі життєвих перспектив сучасної молоді. *Психологія. Збірник наукових праць*. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, Випуск 17, 2002. С. 210–213.
5. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков. Л. : Медицина, 1983. 255 с.
6. Личко А. Е., Битенский В. С. Подростковая наркология: Руководство для врачей. Л. : Медицина, 1991. 301 с.
7. Максимова Н. Ю. Психологічні аспекти профілактики алкоголізму і наркоманії підлітків : методичний посібник. К. : ІСДО, 1995. 144 с.
8. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. М. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник. К. : Перун, 1996. 464 с.
9. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. К., 2000. 200 с.
10. Москаленко В. Д. Зависимость: семейная болезнь. М. : ПЕР СЭ, 2008. 352 с.
11. Профілактика ВІЛ/СНІДу, наркоманії, алкоголізму серед учнів і студентів: В 3 т. / Кириленко М. І., Корнієнко І. О., Лисенко О. А., Максимова Н. Ю., Марінушкіна О. Є. / В. Г. Панок (ред.), І. І. Цушко (ред.) К. : Ніка-Центр, 2005. 248 с.
12. Роль засобів масової інформації та інших джерел у формуванні здорового способу життя у молоді. / О. Яременко, О. Балакірева, Н. Бутенко, О. Вакуленко та ін. К. : Український інститут соціальних досліджень, 2000. 111 с.

13. Семенов С. П. Табакокурение. Алкоголизм. Наркомания. СПб. : ООО Медицинский Центр С.П. Семенова «ВИТА», 2003. 127 с.

14. Сущенко Л. П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини. Запоріжжя : ЗДУ, 1999. 308 с.

15. Формування здорового способу життя : навч. посіб. для слухачів курсів підвищення кваліфікації державних службовців / О. Яременко, О. Вакуленко, Л. Жаліто, Н. Комарова та ін. К. : Український інститут соціальних досліджень, 2000. 232с.

16. Формування навичок здорового способу життя в дітей і підлітків / Н. Ю. Максимова, А. Й. Капська, О. Г. Карпенко, Н. Л. Лук'янова, Н. Б. Підлісна, О. П. Коструб, О. В. Вінда, І. Г. Сомова, М. М. Галябарник, І. І. Цушко. К. : Ніка-Центр, 2001. 264 с.

17. Щелкунов А. О. Психологічна і педагогічна структура динаміки розповсюдження наркоманії та шкідливих звичок серед школярів різних вікових груп. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2004. № 17. С. 38–47.

18. Ягодинский В. Н. Школьнику о вреде никотина и алкоголя: кн. для учащихся. М. : Просвещение, 1985. 112 с.

Змістовий модуль III

Семінарське заняття № 5

Тема . Залежність від деструктивних культів.

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета:

- ознайомитись з поняттями «релігійний фанатизм», «тоталітарні секти», «деструктивні культи». Ознайомитись з різновидами деструктивних культів, ознаками та їх впливом на психічний розвиток людини.

- знати: про негативний вплив деструктивних культів на особистість. Розглянути психотехніки, як метод маніпулювання свідомістю при релігійній залежності.

- оволодіти: знаннями формування психофізіологічної залежності від дії на свідомість людини речовин. психічної та фізичної залежності, розглянути механізми їх розвитку та проаналізувати перспективи одужання людини зі сформованими проявами (психічною залежністю, фізичною залежністю)

- вміти: застосовувати методи діагностики деструктивної залежності, знати процедуру дослідження та особливості їх застосування в роботі психолога

- **Актуалізація опорних знань:** запитання для виявлення рівня знань студентів із курсу загальної психології, антропології, диференціальної психології, соціальної психології, патопсихології.

План:

1. Залежність від деструктивних культів.
2. Різновиди деструктивних культів.
3. Ознаки деструктивних культів.
4. Вплив деструктивних культів на психіку людини.

Основні поняття теми: фанатизм, культова залежність, психопрофілактика, гіпнотерапія, аутогенна релаксація, кодування, гіпнотерапія, емоційно-стресова терапія, сімейна психотерапія, замісні програми.

Узагальнення вивченого: виконання практичних вправ, робота з тестами за темою.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Дайте визначення основним ознакам деструктивних культів.
2. Опишіть основні психотехніки для маніпулювання свідомістю в тоталітарних релігійних сектах.
3. Опишіть особистісні зміни членів тоталітарних сект.

4. Охарактеризуйте наслідки для фізичного і психічного здоров'я членів деструктивних культів.

Література

1. Еникиєва Д. Д. Популярные основы психиатрии. Д. : Сталкер, 1997. 432 с.

2. Кондрашенко В. Т., Чернявская А. Г. По лабиринтам души подростка. Минск : Вышэйш. шк., 1991. 70 с.

3. Личко А. Е. Подростковая психиатрия : руководство для врачей. Л. : Медицина, 1985. 416 с.

4. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков. Л. : Медицина, 1983. 255 с.

5. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. К., 2000. 200 с.

6. Москаленко В. Д. Зависимость: семейная болезнь. М. : ПЕР СЭ, 2008. 352 с.

7. Пятунин В. А. Психолого-педагогические особенности девиантного поведения : учеб. пособие. Ч. 3: Аддиктивное поведение и химическая зависимость. Магнитогорск : МаГУ, 2000. 182 с.

8. Руководство по аддиктологии / Под.ред. проф. В. Д. Менделевича. СПб. : Речь, 2007. 768 с.

Семінарське заняття № 6

Тема: Основні види нехімічних залежностей: симптоматика, стадії та механізми виникнення.

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета:

- ознайомитись з формами прояву, теоріями походження сексуальних адикцій, дати пояснення фазам формування сексуальних адикцій за Ц. П. Короленком, Н. В. Дмитрієвою, охарактеризувати особистісні риси характерні сексуальним адиктам.

- знати: характеристику нехімічним (поведінковим) залежностям, описати основні види в залежності від об'єкту пристрасті та описати основні критерії нехімічних залежностей за (І. Маркс).

- оволодіти: знаннями формування нехімічних залежностей, розглянути механізми їх розвитку та проаналізувати перспективи одужання людини зі сформованими проявами (психічною залежністю, фізичною залежністю)

- вміти: застосовувати методи діагностики та корекції нехімічної залежності, знати процедуру дослідження та особливості їх застосування в роботі психолога

- **Актуалізація опорних знань:** запитання для виявлення рівня знань студентів із курсу загальної психології, антропології, диференціальної психології, соціальної психології, патопсихології.

План.

1. Загальна характеристика, критерії та види нехімічних залежностей Основні види харчових залежностей нервова анорексія і нервова булімія та їх особливості.

2. Загальна характеристика сексуальних адикцій їх види.

3. Сутність комунікативних залежностей. Фанатизм та його види.

4. Ігрова залежність стадії її формування. Характерологічні та особистісні властивості гемблерів.

5. Методи психотерапії нехімічних залежностей.

Основні поняття теми: сексуальні адикції, сталкерство, адикції уникання, любовні адикції, комунікативні адикції.

емоційно-стресова терапія, сімейна психотерапія, замісні програми.

Узагальнення вивченого: виконання практичних вправ, робота з тестами за темою.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

І. З метою узагальнення, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Опишіть основні критерії нехімічних залежностей
2. Які основні форми прояву сексуальних адикцій?
3. Охарактеризуйте основні теорії походження сексуальних адикцій.
4. Охарактеризуйте основні прояви та ознаки любовних адикцій.
5. Дайте характеристику методам психологічної корекції при різних видах нехімічних адикцій.

Література

1. Еникиєва Д. Д. Популярны основы психиатрии. Д. : Сталкер, 1997. 432 с.
2. Руководство по аддиктологии / Под.ред. проф. В. Д. Менделевича. СПб. :Речь, 2007. 768 с.
3. Щеглов Л. М. Сексология и сексопатология: Врачу и пациенту. СПб. : Культ-информ-пресс, 1998. 413 с.
4. Кочарян Г. С. Психоанализ и сексуальные расстройства : учеб.-метод. пособие / Харьковский гос. ун-т; Харьковский ин-т усовершенствования врачей. Х.,1994. 40 с.

7. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Есе на тему пропущеного заняття, або заняття, де отримано негативну оцінку	25	30
2	Пошук джерел інформації по темі семінарського заняття в друкованому вигляді (монографії, науково-популярні видання, наукові та популярні статті) - в бібліотеках та в електронному вигляді - в мережі	35	30

	INTERNET та на електронних носіях (CD, DVD).		
3	Конспектування першоджерел чи реферативне повідомлення, що містить аналіз ступеня висвітлення певного питання в підручниках та наукових дослідженнях. Пошук емпіричних методик дослідження особистості.	15	45
4	Підготовка до контрольних заходів	5	5
	Разом	80	110

Оформлення звіту про самостійну роботу

Підсумком самостійної роботи вивчення дисципліни «Психологія адитивної поведінки» є складання письмового звіту, есе за темами, вказаними в п.6.

Захист звіту про самостійну роботу відбувається у дні та години, визначені кафедрою для консультацій студентів у конкретного викладача.

Види самостійної роботи

1. Захист звіту про самостійну роботу.
2. Конспектування першоджерел.
3. Презентація наукового фільму.
4. Написання наукової статті.
5. Підготовка до виступу на студентську конференцію.
6. Участь в олімпіаді з психології.
7. Виконання завдань практичних робіт

Завдання до самостійної роботи

Самостійна робота з дисципліни «Психологія адитивної поведінки» передбачає підготовку студентів до лекцій та виконання практичних робіт, 1-ї реферативної роботи :

I. Практична робота передбачає розробку програми профілактики виникнення хімічної залежності для дітей різних вікових категорій за такими напрямками:

- розробити профілактичну програму інформаційного типу по попередженню вживання хімічних речовин.

- розробити тренінгові програми попередження хімічної залежності для дітей молодшого шкільного віку.
- розробити тренінгові програми з попередження хімічної залежності для підлітків.
- розробити тренінгові програми попередження хімічної залежності для осіб юнацького віку.
- підготувати рекомендації батькам (вчителям, вихователям) дитини, яка має Інтернет-залежність.
- розробити тренінгову програму по актуалізації внутрішніх ресурсів для учнів підліткового віку
- підібрати корекційні вправи на засвоєння адаптивних способів існування.
- розробити рекомендації батькам дитини, яка надмірно захоплюється комп'ютерними іграми.

II. Практична робота спрямована на вивчення методів психологічної діагностики особистісної схильності до залежної поведінки. Робота передбачає тестування 3-х досліджуваних за допомогою наступних методик: методики «Схильність до залежної поведінки» В. Д. Менделевича», «Опитувальник схильності до відхиленої поведінки А. Н. Орел», «ІТО Л.Н.Собчик». Отримані результати необхідно оформити у звіт, у якому потрібно висвітлити мету роботи, зробити опис психодіагностичних методів, характеристики досліджуваних, розкрити основні результати та сформулювати висновки.

III. Реферативна робота на одну з запропонованих тем:

1. Психолого-педагогічні умови попередження адиктивної поведінки.
2. Сімейне неблагополуччя як фактор адиктивної поведінки.
3. Депривація як причина формування девіантної поведінки підлітків.
4. Особливості особистості підлітків з адиктивною поведінкою.
5. Особливості життєвих установок студентів з адиктивною поведінкою.
6. Дослідження впливу акцентуації характеру на девіантну поведінку підлітків.
7. Особливості девіантної поведінки підлітків.

8. Проблеми ціннісних орієнтацій в підлітковому віці.
9. Акцентуація характеру, як одна з передумов формування адиктивної поведінки підлітків.
10. Проблема соціальних норм в психології девіантної поведінки.
11. Делінквентна поведінка: соціальні, біологічні і психологічні передумови і засоби профілактики.
12. Адиктивна поведінка: соціальні, біологічні і психологічні передумови і засоби профілактики.
13. Девіантна поведінка в різних психологічних підходах.
14. Вплив стилю виховання в сім'ї на формування адиктивної поведінки підлітків.
15. Соціально-психологічні детермінанти адиктивної поведінки.
16. Інтернет, як середовище соціальної діяльності молоді.
17. Вплив типу акцентуації характеру на формування адиктивної поведінки підлітків.
18. Особистісні і вікові особливості адиктивного підлітка.
19. Адиктивна поведінка молоді та її профілактика.
20. Патологічна схильність до азартних ігор.
21. Деструктивна поведінка та її форми.
22. Теорія соціальної аномії Е. Дюркгейма.
23. Маргінальність, маргінальний тип особистості і феноменологія маргінальної поведінки.
24. Механізм розповсюдження та етапи розвитку хімічної залежності.
25. Норми та традиції у вживанні адиктивних речовин.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання студентів

Питання до I змістовного модуля:

1. Історія досліджень адиктивної поведінки. Медичний та психологічний підходи.
2. Механізми формування залежних розладів. Єдність залежних розладів.
3. Правові аспекти адиктології.
4. Гендерні аспекти адиктології.
5. Судово-медична експертиза людей, які зловживають психоактивними речовинами в кримінальному процесі.

6. Роль неправильного сімейного виховання у виникненні адиктивної поведінки підлітків.

Питання до II змістовного модуля:

1. Алкогольні психози та інші форми алкогольного враження нервової системи.
2. Клінічні прояви наркоманій, токсикоманій, алкоголізму в підлітковому віці.
3. Алкоголізм жінок.
4. Алкоголізм подружніх пар.
5. Психологічні теорії наркоманій.
6. Типи реакцій дітей на алкогольну ситуацію в сім'ї.
7. Ніотинова залежність.
8. Профілактика ніотинової залежності.
9. Психологічні методи дослідження залежних форм поведінки.
10. Співзалежність: походження, основні ознаки, діагностика, психотерапія

Питання до III змістовного модуля:

1. Нехімічні адикції: діагностичні критерії, загальні риси, класифікація.
2. Порушення харчової поведінки: нервова анорексія, нервова булемія.
3. Роль нехімічних адикцій в профілактиці хімічних залежностей.
4. Психотерапевтична допомога гравцям з патологічним потягом до азартних ігор.
5. Зверхцінні захоплення: адикція до грошей, адикція до влади.
6. Сексуальна залежність та сексуальні комплекси у європейській культурі.
7. Харчова залежність та механізми стресу.

8. Методи контролю

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться в тестовій формі. Контрольні завдання за змістовим модулем включають тестові питання (3 рівня складності, загальною кількістю понад 500 тестів). Модульний контроль проводиться в навчально-науковому центрі незалежного оцінювання НУВГП.

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом перевірки конспектів;
- з семінарських занять – на основі перевірки конспектів та виконаних завдань.

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінки.

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на семінарських заняттях, результати самостійної роботи студентів) проводиться за такими критеріями:

1. Завдання до семінарського заняття (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0 % – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

2. Ситуаційні вправи, психолого-педагогічні дослідження та інші завдання творчого характеру (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки не системного характеру;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота									іспит	Сума
Модуль 1			Модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9		
6	6	7	7	7	7	7	7	6	40	100

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид заняття	Бали
1. Поточна складова оцінювання	
1.1. Тема 1 Теоретичні засади психології адитивної поведінки	8
1.2. Тема 2. Алкогольна залежність: симптоматика, стадії та механізми виникнення	8
1.3. Тема 3. Наркотична залежність	8
1.4.Тема 4. : Діагностика, профілактика та корекція адиктивної поведінки зумовленої хімічними залежностями	8
1.5. Тема 5. Залежність від деструктивних культів	8
1.6. Тема 6. Основні види нехімічних залежностей: симптоматика, стадії та механізми виникнення	8
1.7. Самостійна робота	12
Всього поточна складова оцінювання:	60
2. Підсумкова складова оцінювання	
2.1. Модульний контроль №1	20
2.2. Модульний контроль №2	20
Всього підсумкова складова оцінювання:	40
Разом:	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Питання до модульного контролю з дисципліни «Психологія адитивної поведінки»

Модуль 1.

1. Поведінкова норма. Правові, моральні та естетичні норми
2. Поведінкова патологія та її ознаки.
3. Підходи до виділення поведінкової норми, патології та девіації.
4. Зміст понять девіантна, деліквентна та адиктивна поведінка.

5. Загальна характеристика видів адиктивної поведінки.
6. Залежність як основна проблема адиктивної психології.
7. Психологічна характеристика залежної особистості.
8. Гармонійна особистість та її характеристики.
9. Історико-культурні аспекти адиктивної поведінки.
10. Традиції використання психотропних речовин у Стародавньому світі.
11. Історія і значення винаходу спирту
12. Історія та значення відкриття «наркотиків».
13. Психологічний зміст вживання психотропних речовин.
14. Характеристика стану зміни свідомості.
15. Загальна характеристика факторів адиктивної поведінки.
16. Біологічні фактори схильності до алкоголізму.
17. Особливості особистості, що є передумови формування залежної поведінки.
18. Вікові особливості підлітків як фактор виникнення потреби у психотропних речовинах.
19. Поняття акцентуації характеру та їх роль у формуванні залежності від психотропних речовин.
20. Роль макросоціуму та мікросоціуму у формуванні адиктивної поведінки.
21. Загальна характеристика алкогольної залежності.
22. Вживання алкоголю та зловживання алкоголем.
23. Характеристика доз вживання алкоголю і ступені алкогольного сп'яніння.
24. Рівні вживання алкоголю.
25. Зміст понять «Продром алкоголізму»,
26. Зміст поняття «Алкогольний абстинентний синдром».
27. Форми прояву та стадії розвитку алкоголізму.
28. Механізми дії алкоголю на психіку.
29. Характеристики особистості при алкоголізмі.
30. Проблема підліткового алкоголізму.
31. Проблема жіночого алкоголізму.
32. Загальна характеристика нікотинової залежності.
33. Стадії нікотинової залежності, їх тривалість та дози.
34. Критерії нікотинового абстинентного синдрому.
35. Види наркотичних речовин.

36. Механізми дії наркотичних речовин на психіку.
37. Загальна характеристика форм та стадій розвитку наркоманії і токсикоманії.
38. Особливості залежності при опійній наркоманії.
39. Особливості залежності від транквілізаторів та снодійних засобів.
40. Особливості залежності від стимуляторів.
41. Особливості залежності від гашишу.
42. Особливості залежності від галюциногенів.
43. Особливості інгаляторної токсикоманії.
44. Методи діагностики адиктивної поведінки обумовленої хімічними залежностями.
45. Проблема профілактики вживання неповнолітніми алкоголю та наркотиків.
46. Специфіка антиалкогольної та антинаркотичної пропаганди.
47. Основні напрямки профілактики адиктивної поведінки.
48. Зміст та форми превентивної освіти.
49. Превентивна освіта для батьків.
50. Превентивна освіта неповнолітніх.
51. Основні ознаки співзалежності.
52. Типи співзалежних жінок.
53. Типи реакцій дітей на алкогольну ситуацію в сім'ї.
54. Психокорекційна робота з сім'єю.
55. Психокорекційна робота з підлітками.

Модуль 2

1. Співзалежна поведінка: визначення, причини, види, засоби профілактики.
2. Основні підходи до здійснення корекційної діяльності в області залежної поведінки.
3. Психотерапевтичні методи та програми лікування хімічної залежності.
4. Групова психотерапія в комплексній терапії залежних станів.
5. Сугестивні методи психотерапії (гіпнотерапія, емоційно-стресова терапія, «кодування», аутогенна релаксація) у комплексній терапії залежних станів.

6. Сімейна психотерапія залежних станів.
7. Замісні програми в подоланні хімічної залежності.
8. Методи діагностики алкогольної, ніотинової та наркотичної залежності.
9. Методи діагностики особистісної схильності до залежної поведінки.
10. Профілактика: моделі профілактики від психоактивних речовин, види, напрямки, методи.
11. Загальна характеристика, критерії та види нехімічних залежностей.
12. Сексуальні адикції :теорії походження, форми прояву, особистісні риси сексуальних адиктів.
13. Інтернет-залежність.
14. Комп'ютерна залежність.
15. Залежність від мобільних телефонів.
16. Телевізійна залежність.
17. Працеголізм.
18. Фанатизм: види, ознаки.
19. Спортивна залежність
20. Релігійна залежність.
21. Адикція стосунків.
22. Адикція покупок
23. Адикції до їжі: переїдання, голодування.
24. Основні види харчових залежностей та їх особливості.
25. Загальна характеристика сексуальних адикцій, види та їх характеристика.
26. Сутність комунікативних залежностей. Фанатизм та його види.
27. Характерологічні та особистісні властивості гемблерів.
28. Стадії формування залежності від гри.
29. Зміст поняття ігровий цикл та характеристика фаз ігрового циклу.
30. Методи психотерапії нехімічних залежностей.
31. Сутність «соціально прийнятних» форм нехімічних залежностей.
32. Загальна характеристика роботоголізму.
33. Загальна характеристика спортивної адикції.

34. Адикція до витрати грошей та її критерії.
35. Позитивні та негативні сторони релігійної адикції.
36. Види та загальна характеристика технологічних адикцій.
37. Психологічні та фізіологічні ознаки інтернет-залежності.
38. Типологія залежності від комп'ютера та інтернету.
39. Психологічний портрет інтернет-залежної особистості.
40. Залежність від мобільних телефонів як проблема сучасності.
41. Сутність адикції стосунків.
42. Сутність поняття сталкерство.
43. Загальна характеристика та прояви залежності від кохання.

10. Рекомендована література

Основна:

1. Алкоголь и потомство / В. А. Таболин, С. А. Жданова, И. Н. Пятницкая, Г. А. Урывчиков. Москва : Высш. шк., 1988. 108 с.
2. Алкогольная и наркотическая зависимость у подростков: Руководство для медицинских и социальных работников / Бабюк И. А., Сосин И. К., Калиниченко О. Б., Селезнева Г. А., Воробьев А. Н. / И. К. Сосин (ред.), И. А. Бабюк (ред.). Донецк; Х. : Донеччина, 2004. 192 с.
3. Бабаян Є. А., Гонопольский М. Х. Учебное пособие по наркологии. Москва : Медицина, 1982. 304 с.
4. Бабаян Э. А. Внимание: яд! Алкоголизм. Фрунзе : Мектеп, 1980. 64 с.
5. Бехтель Э. Е. Донозологические формы злоупотребления алкоголем. Москва : Медицина, 1986. 272 с.
6. Ващенко Ю. Б., Осколкова С. Н. Любовь от великой до безумной: Записки судебного психиатра о любви. Москва : Армада-пресс, 2001. 253 с.
7. Еникиева Д. Д. Популярные основы психиатрии. Донецк : Сталкер, 1997. 432 с.
8. Иванец Н. Н., Винникова М. А. Героиновая зависимость. М. : Медпрактика. Москва, 2001. 128 с.
9. Имелинский К. Сексология и сексопатология / Пер. с польского. Москва : Медицина, 1986. 422 с.
10. Кондрашенко В. Т., Чернявская А. Г. По лабиринтам души подростка. Минск : Вышэйш. шк., 1991. 70 с.
11. Круглянский Виктор Феликсович. Наркомании и токсикомании подростков. Минск : Вышэйш. шк., 1989. 32 с.
12. Леонгард К. Акцентуированные личности / Пер. с нем. В. М. Лещинская; Под ред. В. М. Блейхера. Киев : Выща шк., 1989. 374 с.
13. Личко А. Е. Подростковая психиатрия : руководство для врачей. Л. : Медицина, 1985. 416 с.
14. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков. Л. : Медицина, 1983. 255 с.
15. Личко А. Е., Битенский В. С. Подростковая наркология : руководство для врачей. Л. : Медицина, 1991. 301 с.

16. Максимова Н. Ю. Психологічні аспекти профілактики алкоголізму і наркоманії підлітків : методичний посібник. К. : ІСДО, 1995. 144 с.

17. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. М. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник. Київ : Перун, 1996. 464 с.

18. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. К., 2000. 200 с.

19. Москаленко В. Д. Зависимость: семейная болезнь. М. : ПЕР СЭ, 2008. 352 с.

20. Наркомании у подростков / В. С. Битенский, Б. Г. Херсонский, С. В. Дворяк, В. А. Глушков. Киев : Здоровья, 1989. 215 с.

21. Немчин Т. А., Цыцарев С. В. Личность и алкоголизм. Л. : Изд-во ЛГУ, 1989. 191 с.

22. Островский Ю. М. Биологический компонент в генезисе алкоголизма / Ю. М. Островский, В. И. Сатановская, М. Н. Садовник. Минск : Наука и техника, 1986. 93 с.

23. Профілактика ВІЛ/СНІДу, наркоманії, алкоголізму серед учнів і студентів: ВЗ т. / Кириленко М. І., Корнієнко І. О., Лисенко О. А., Максимова Н. Ю., Марінушкіна О. Є. / В. Г. Панок (ред.), І. І. Цушко (ред.) К. : Ніка-Центр, 2005. 248 с.

24. Пятницкая И. Н. Наркомании: руководство для врачей. М. : Медицина, 1994. 540 с.

25. Пятницкая И. Н. Первоначальные признаки алкоголизма. М. : Знание, 1980. 37 с.

26. Пятницкая И. Н. Пить – значит не быть. М. : Сов. Россия, 1987. 169 с.

27. Пятницкая И. Н.. Злоупотребление алкоголем и начальная стадія алкоголизма. М. : Медицина, 1988. 285 с.

28. Пятунин В. А. Психолого-педагогические особенности девиантного поведения : учеб. пособие. Ч. 3: Аддиктивное поведение и химическая зависимость. Магнитогорск : МаГУ, 2000. 182 с.

29. Руководство по аддиктологии / Под ред. проф. В. Д. Менделевича. СПб. : Речь, 2007. 768 с.

30. Семенов С. П. Табакокурение. Алкоголизм. Наркомания. СПб. : ООО Медицинский Центр С. П. Семенова «ВИТА», 2003. 127 с.

31. Смит Энн У. Внуки алкоголиков: Пробл. взаимозависимости в семье : Кн. для учителя / Перевод с англ. Ю. И. Киреева. М. : Просвещение, 1991. 125 с.

32. Сосин И. К., Чуев Ю. Ф. Табачная зависимость. Х. : Торнадо, 2003. 129 с.

33. Формування навичок здорового способу життя в дітей і підлітків / Н. Ю. Максимова, А. Й. Капська, О. Г. Карпенко, Н. Л. Лук'янова, Н. Б. Підлісна, О. П. Коструб, О. В. Вінда, І. Г. Сомова, М. М. Галябарник, І. І. Цушко. К. : Ніка-Центр, 2001. 264 с.

34. Щеглов Л. М. Сексология и сексопатология: Врачу и пациенту. СПб. : Культ-информ-пресс, 1998. 413 с.

35. Юрьева Л. Н., Больбот Т. Ю. Компьютерная зависимость: формирование, диагностика, коррекция и профилактика. Д. : Пороги, 2006. 196 с.

36. Ягодинский В. Н. Школьнику о вреде никотина и алкоголя: кн. для учащихся. М. : Просвещение, 1985. 112 с.

Додаткова:

1. Багучарова О. І. Здоров'я в структурі життєвих перспектив сучасної молоді. *Психологія. Збірник наукових праць*. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, Випуск 17, 2002. С.210–213.

2. Войтыла К. Любовь и ответственность. Москва : Кругъ, 1993. 349 с.

3. Иванова И. Интернет: любовь, эротика и секс. СПб. : Питер, 1998. 224 с.

4. Кочарян Г. С. Психоанализ и сексуальные расстройства : учеб.-метод. пособие / Харьковский гос. ун-т; Харьковский ин-т усовершенствования врачей. Харьков, 1994. 40 с.

5. Мэй Ролло. Любовь и воля. Киев : Ваклер, 1997. 376с.

6. Роль засобів масової інформації та інших джерел у формуванні здорового способу життя у молоді. / О. Яременко, О. Балакірева, Н. Бутенко, О. Вакуленко та ін. К. : Український інститут соціальних досліджень, 2000. 111 с.

7. Сущенко Л. П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини. Запоріжжя: ЗДУ, 1999. 308 с.

8. Формування здорового способу життя : навч. посіб. для слухачів курсів підвищення кваліфікації державних службовців / О. Яременко, О. Вакуленко, Л. Жаліто, Н. Комарова та ін. Київ : Український інститут соціальних досліджень, 2000. 232 с.

9. Щелкунов А. О. Психологічна і педагогічна структура динаміки розповсюдження наркоманії та шкідливих звичок серед школярів різних вікових груп. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2004. № 17. С. 38–47.

11. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського / [Електронний ресурс]. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

2. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6) / [Електронний ресурс]. URL: <http://www.lib.rv.ua/>

3. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська, 44) / [Електронний ресурс]. URL: <http://cbs.rv.ua/>

4. Наукова бібліотека НУБГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75) / [Електронний ресурс]. URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka> http://nuwm.edu.ua/MySQL/page_lib.php

5. Психологічний сайт. / [Електронний ресурс]. URL: <http://psychology.net.ru/>

6. Психологічний сайт. [Електронний ресурс]. URL: <http://psy.ft.inc.ru/index.shtml>

7. Психологічний сайт. [Електронний ресурс]. URL: <http://psy.com.ru>

8. Психологічний сайт. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.pssp.nm.ru/>

9. Психологічний сайт. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.pssp.nm.ru/>

10. Психологічний сайт. [Електронний ресурс]. URL: <http://psihogarmonik.narod.ru/>

11. Психологічний сайт. [Електронний ресурс]. URL: http://old.weblist.ru/russian/Social_science/Psychoanalysis

12. Психологічний сайт. [Електронний ресурс]. URL: <http://passion.sitcity.ru/>
13. Психологічний сайт. [Електронний ресурс]. URL: http://www.psychol.ras.ru/ippp_pfr/journal/
14. Психологія та соціологія. [Електронний ресурс]. URL: <http://tipolog.narod.ru/index.html>
15. Психологічний сайт. [Електронний ресурс]. URL: <http://psy.piter.com/>
16. Психологічний сайт. [Електронний ресурс]. URL: <http://psychology.net.ru/>
17. Психологічний сайт. [Електронний ресурс]. URL: <http://psy.ft.inc.ru/index.shtml>
18. ispp.org.ua – офіційний сайт Інституту соціальної та політичної психології АПН України
19. <http://socionet.ru/> - Соціонет – інформаційний простір з суспільних наук
20. <http://www.ras.ru/russian/RAS/ofcpp.html> – відділення філософії, соціології, психології і права РАН.
21. www.uceps.com.ua/ukr/all/sociology (Архів соціологічних даних Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, м. Київ).
22. www.ukrstat.gov.ua (Статистичні матеріали Держкомстату України).
23. Державна служба з надзвичайних ситуацій. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.mns.gov.ua>
34. Сборник научных трудов: «Проблемы чрезвычайных ситуаций». URL: http://nuczu.edu.ua/rus/science/y_pns/